

ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА

УДК 336.14:330.3

DOI: [http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2019\(124\)07](http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2019(124)07)

ЧУГУНОВ Ігор,

д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів
Київського національного
торговельно-економічного університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна

E-mail: Chugunov_iya@knute.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4915-1267>

САМОШКІНА Ольга,

к. е. н., старший науковий співробітник
Науково-дослідного фінансового інституту
Київського національного
торговельно-економічного університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна

E-mail: ndfi@knute.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1399-0299>

ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Розкрито сутність видатків бюджету як інструменту регулювання соціально-економічного розвитку країни. Обґрунтовано структурно-функціональну модель системи бюджетного регулювання у сфері видатків, інституційні засади формування видатків бюджету у системі державного стратегічного планування. Визначено напрями удосконалення системи перспективного прогнозування і планування видаткової частини бюджету. Удосконалено методологічні підходи до оцінки результативності бюджетних програм та діяльності розпорядників бюджетних коштів.

Ключові слова: видатки бюджету, бюджетна програма, розпорядник бюджетних коштів, бюджетна результативність, бюджетне регулювання, бюджетне прогнозування, бюджетна стратегія, бюджетне планування, соціально-економічний розвиток країни.

Чугунов И., Самошкіна О. Расходы бюджета в системе социально-экономического развития страны. Раскрыта сущность расходов бюджета как инструмента регулирования социально-экономического развития страны. Обоснована структурно-функциональная модель системы бюджетного регулирования в сфере расходов, институционные основы формирования расходов бюджета в системе государственного стратегического планирования. Определены направления усовершенствования системы перспективного прогнозирования и планирования расходной части бюджета. Усовершенствованы методологические подходы к оценке результативности бюджетных программ и деятельности распорядителей бюджетных средств.

Ключевые слова: расходы бюджета, бюджетная программа, распорядитель бюджетных средств, бюджетная результативность, бюджетное регулирование, бюджетное прогнозирование, бюджетная стратегия, бюджетное планирование, социально-экономическое развитие страны.

© Чугунов І., Самошкіна О., 2019

ISSN 1727-9313. ВІСНИК КНТЕУ. 2019. № 2 ===== 103

Постановка проблеми. Видатки бюджету є ефективним інструментом державного регулювання соціально-економічних процесів у країні, оскільки обґрунтовують напрями використання бюджетних коштів з урахуванням цілей і пріоритетів суспільного розвитку. Важливим є забезпечення раціонального розподілу обмежених бюджетних ресурсів між напрямками суспільного розвитку шляхом забезпечення відповідності обсягу і структури видаткової частини бюджету визначеним стратегічним пріоритетам розвитку країни з урахуванням динаміки соціально-економічних процесів. Підвищення ефективності і результативності використання бюджетних коштів при реалізації стратегічних завдань соціально-економічного розвитку країни потребують удосконалення системи формування видатків бюджету шляхом наукового обґрунтування системи бюджетного регулювання у сфері видатків та перспективного прогнозування і планування видаткової частини бюджету. Спрямованість бюджетної політики на отримання конкретних суспільно вагомих результатів передбачає удосконалення системи оцінки результативності використання бюджетних коштів з метою зміщення акцентів від управління бюджетними ресурсами до управління бюджетними результатами, що сприятиме перетворенню бюджетних видатків у дієвий інструмент розвитку суспільних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вагомих наукових досліджень як зарубіжних, так і вітчизняних вчених у сфері формування видатків бюджету, їх впливу на суспільний розвиток, державного регулювання цих процесів можна відзначити праці Т. Боголіб [1], Л. Лисяк [2], А. Мазаракі [3], Дж. М. Кейнса [4], І. Лук'яненко [5], І. Луніної [6], П. Самуельсона [7], М. Сперанського [8], Дж. Стігліца [9], В. Танзі [10], І. Лютого [11] та ін.

Разом з тим, важливим є подальший розвиток системи формування видатків бюджету щодо посилення використання їх регуляторного потенціалу, підвищення раціональності розподілу бюджетних ресурсів між напрямками суспільного розвитку з урахуванням його пріоритетності та циклічності економічних і соціально-демографічних процесів. Зазначене потребує розробки інституційних засад формування видатків бюджету у системі державного стратегічного планування і прогнозування, а також структурно-функціональної моделі системи бюджетного регулювання у сфері видатків. Потребують поглиблення досліджень питання довгострокового прогнозування видатків бюджету, принципів середньострокового і річного планування видаткової частини бюджету на засадах програмно-цільового методу та з урахуванням динаміки демографічного розвитку. Вдосконалення методологічних основ оцінки результативності бюджетних програм і діяльності розпорядників бюджетних коштів, а також принципів їх впровадження у бюджетний процес сприятиме підвищенню ефективності використання бюджетних ресурсів та дієвому управлінню результатами бюджетної діяльності.

Метою статті є розкриття теоретичних засад та удосконалення методологічних положень формування видатків бюджету в системі державного регулювання соціально-економічного розвитку країни.

Матеріали та методи. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених щодо формування видатків бюджету, а також нормативно-правові акти з питань державної політики у сфері бюджетних видатків. У процесі дослідження використано сукупність наукових методів і підходів, у тому числі системний, структурно-функціональний, узагальнення, аналізу і синтезу, факторного і порівняльного аналізу.

Результати дослідження. Видатки бюджету як складова державних видатків активно використовуються для потреб державного впливу на динаміку соціально-економічних процесів у країні. Ступінь їх впливу визначається не лише обсягом ВВП, що перерозподіляється через бюджет, але і їх структурою, тобто пропорціями розподілу бюджетних ресурсів між різними напрямками суспільного розвитку. Обсяг і склад бюджетних видатків країни обумовлюється функціями і завданнями держави у забезпеченні суспільного розвитку, здійсненні соціально-економічних перетворень, ступенем державного регулювання економіки, рівнем і динамікою соціально-економічного розвитку країни, особливостями адміністративно-територіального устрою країни, пріоритетними напрямками суспільної діяльності. Сутність видатків бюджету як економічної категорії виявляється через їх функції, у тому числі розподільну (перерозподільну), стабілізаційну, алокаційну, регулюючу, стимулюючу, інформаційну, контрольну. Одним з основних завдань бюджетної політики на сучасному етапі розвитку суспільних відносин є удосконалення використання регулюючої функції бюджетних видатків у досягненні пріоритетів соціально-економічного розвитку країни. У контексті регулюючої функції видатки бюджету є інструментом регулювання суспільного розвитку, використання якого передбачає обґрунтоване визначення обсягу і структури видаткової частини бюджету для впливу на динаміку економічних і соціально-демографічних процесів, враховуючи їх циклічність, стратегічні пріоритетні напрями розвитку країни та результативність бюджетної діяльності.

Особливості функціональної структури видатків бюджету виступають індикатором пріоритетності напрямів суспільного розвитку країни, оскільки характеризують загальні цілі державного управління, а саме управлінську, економічну і соціальну функції, та визначають пропорції розподілу бюджетних ресурсів між основними напрямками державної діяльності. Зміни динаміки економічних, соціальних і демографічних процесів призводять до зміни обсягу і структури бюджетних видатків, державної політики у сфері видатків бюджету, які, в свою чергу, можуть регулювати майбутню динаміку соціально-економічного розвитку країни. Оскільки тенденції динаміки обсягу і структури видат-

ків бюджету характеризують перелік, структуру і динаміку стратегічних пріоритетів суспільного розвитку країни, регулюючи ці показники, держава здатна реалізовувати виважену циклічну бюджетну політику, яка матиме на меті результативне вирішення нагальних суспільних потреб на певному етапі розвитку, а також запобігання негативній динаміці економічних і соціально-демографічних процесів у майбутньому.

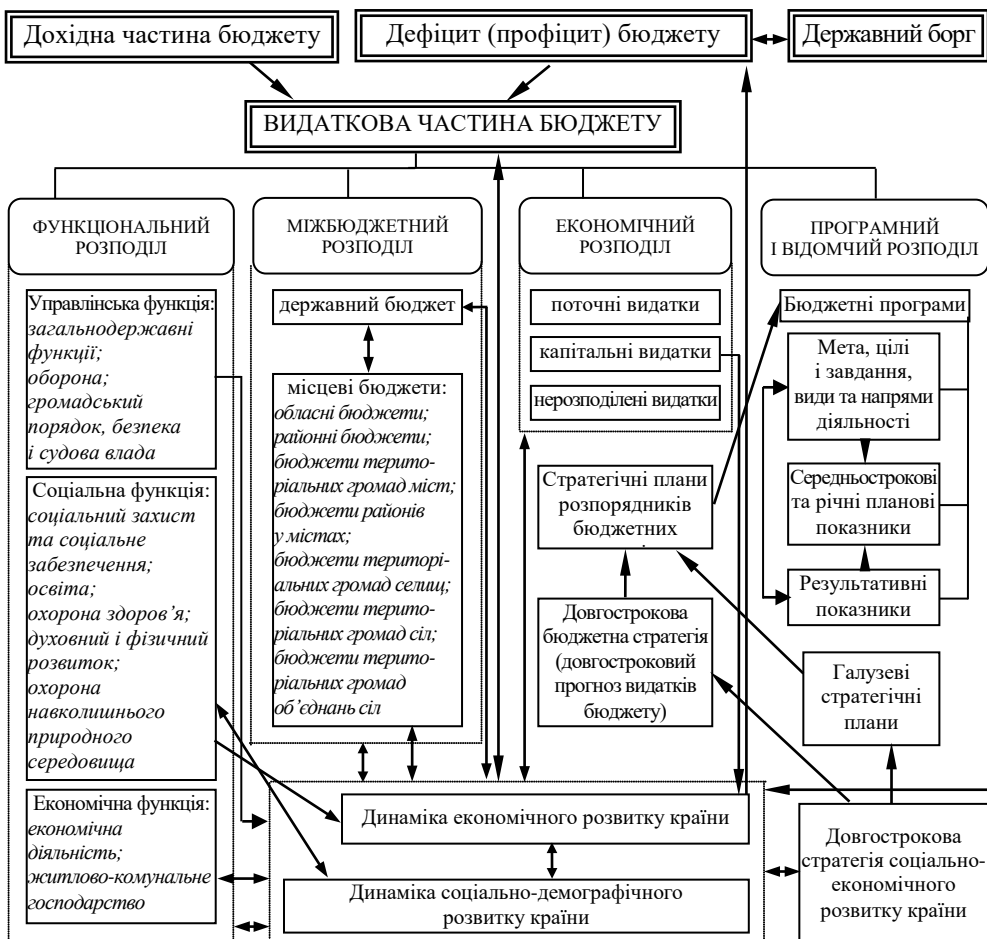
Узагальнення і систематизація досвіду країн із розвинутою та трансформаційною економікою свідчать про зростання регулюючої функції видатків бюджету при вирішенні пріоритетних завдань соціально-економічного розвитку країни, стратегічний характер бюджетного регулювання у сфері видатків, що сприяло підвищенню рівня результативності бюджетної політики і забезпеченню збалансованості бюджетної системи у середньо- та довгостроковій перспективі. У періоди економічних рецесій та на перехідних етапах економічних перетворень спостерігається посилення бюджетного регулювання у сфері видатків шляхом реалізації регулюючої моделі суспільного розвитку та, відповідно, зростання рівня видатків бюджету і зміни їх структури для стимулювання внутрішнього попиту та економічного зростання. При досягненні сталого зростання національної економіки починається поступовий перехід до ліберальної моделі суспільного розвитку із поступовим зменшенням бюджетного регулювання економічних процесів, відбувається оптимізація рівня бюджетних видатків та відповідний перерозподіл їх структури. Провідний досвід зарубіжних країн доводить, що періоди посилення використання видатків бюджету як інструменту регулювання динаміки економічних процесів у країні характеризуються відчутним прискоренням темпів економічного зростання в умовах соціальної стабільності порівняно з періодами ліберального бюджетного регулювання.

Реалізація цілеспрямованої, послідовної і результативної бюджетної політики потребує обґрунтування системи бюджетного регулювання, яка дасть змогу формувати узгоджену бюджетну стратегію у сферах формування доходів і видатків бюджету, дефіциту бюджету та державного боргу, міжбюджетних відносин, що створить передумови для забезпечення збалансованості бюджетної системи, сталого соціально-економічного зростання країни у середньо- та довгостроковій перспективі. Підвищення результативності бюджетного регулювання багато в чому залежить від ступеня розуміння економічної суті цієї системи регулювання, її складових та основних факторів, що визначають її розвиток [12; 13].

Бюджетне регулювання у сфері видатків є сукупністю функціональних фінансово-бюджетних та економічних складових, у т. ч. обсяг і структура видаткової частини бюджету, дохідна частина бюджету, дефіцит бюджету, державний борг, міжбюджетні відносини, динаміка соціально-економічного розвитку країни, а також оптимальних співвід-

ношень між ними. Бюджетне регулювання у сфері видатків передбачає застосування обґрунтованих підходів до оптимізації обсягу і структури видаткової частини бюджету, враховуючи визначені пріоритети суспільного розвитку, циклічність соціально-економічних процесів у країні, результативність бюджетної діяльності у різних сферах суспільних відносин.

Структурно-функціональна модель системи бюджетного регулювання у сфері видатків ґрунтується на положеннях адаптивної бюджетної архітектури та передбачає регулювання обсягу і структури видаткової частини бюджету, дефіциту (профіциту) бюджету, міжбюджетних відносин з урахуванням динаміки економічних і соціально-демографічних процесів, доходів бюджету, державного боргу, використання якої надасть можливість підвищити рівень збалансованості бюджетної системи, якість процесу прогнозування і планування видатків бюджету (рисунок).

Структурно-функціональна модель системи бюджетного регулювання у сфері видатків

Джерело: розроблено авторами.

Положення адаптивної бюджетної архітекτονіки передбачають розгляд бюджетного регулювання у сфері видатків як динамічної системи, що повинна постійно удосконалюватися з метою досягнення оптимальних співвідношень між її складовими шляхом динамічної адаптації показників формування видаткової частини бюджету до циклічності соціально-економічних процесів, пріоритетності суспільного розвитку, результативності бюджетної діяльності.

На формування обсягу видаткової частини бюджету впливає обсяг дохідної частини бюджету і показник дефіциту (профіциту) бюджету, визначений з урахуванням циклічності економічного розвитку та стратегії управління державним боргом. Процес формування обсягу видатків бюджету повинен передбачати стимулювання зростання внутрішнього попиту і виробництва шляхом збільшення обсягу бюджетних видатків у періоди економічного спаду та їх обґрунтованого зменшення у періоди економічного зростання.

В умовах економічного спаду держава повинна здійснювати заходи щодо одночасного послаблення податкового навантаження на економіку і збільшення видатків бюджету, оскільки при зменшенні фактичних споживчих витрат і інвестицій завданням держави є не лише підтримувати бюджетні видатки на постійному рівні, а і за можливістю їх збільшувати. З метою збільшення видаткової частини бюджету для стимулювання економічного зростання доцільним є використання дефіциту бюджету, проте обсяг державного боргу та економічні можливості держави по його обслуговуванню є фактором обмеження дефіцитного фінансування бюджету. Збільшення видаткової частини бюджету за допомогою бюджетного дефіциту може зберігатися і при зростаючій економіці для подальшого стимулювання економічного розвитку та фінансового забезпечення проведення структурних перетворень у пріоритетних галузях. У системі бюджетного регулювання у сфері видатків можливим є використання дефіциту бюджету як додаткового джерела бюджетних ресурсів, який не призведе до збільшення показника співвідношення державного боргу до ВВП за умови, що темпи зростання ВВП у певному періоді часу перевищуватимуть темпи зростання обсягу державного боргу. В періоди сталого економічного зростання доцільним є обґрунтоване зменшення рівня видаткової частини бюджету та/або оптимізація її структури з метою створення профіциту бюджету, який буде спрямовуватися на зменшення обсягу державного боргу країни.

Досягнення сталого соціально-економічного розвитку країни потребує виваженого регулювання не лише обсягу, а і структури видаткової частини бюджету з метою забезпечення оптимального розподілу бюджетних коштів між різними напрямками суспільної діяльності. Основним завданням державної політики у сфері видатків бюджету є оптимізація та економія їх обсягу з одночасним підвищенням ефективності і результативності їх використання з метою забезпечення достатньо

високої якості державних послуг в умовах обмеженості бюджетних ресурсів. Формування обсягу і структури бюджетних видатків повинно розпочинатися з ретельного аналізу динаміки соціально-демографічних і економічних процесів у країні з метою визначення фази їх циклічного розвитку, тенденцій динаміки фактичних показників видаткової частини бюджету у попередніх періодах, виявлення особливостей взаємного впливу обсягу і структури видатків бюджету та показників соціально-економічного розвитку країни. На підставі зазначеного аналізу повинно відбуватися прогнозування і планування показників видаткової частини бюджету, а також моделювання їх впливу на показники соціально-економічного розвитку країни у середньо- та довгостроковій перспективі. Прогнозування і планування видатків бюджету має підлягати інституційним обмеженням відповідно до: етапу соціально-економічного розвитку країни щодо обсягу і особливостей структури видаткової частини бюджету; рівня дефіциту бюджету у взаємозв'язку з показниками державного боргу; співвідношення поточних і капітальних видатків бюджету; інвестиційної складової бюджету.

Поглибленню розуміння і використання регуляторного потенціалу видатків бюджету сприятиме моделювання оптимізації розподілу бюджетних коштів, яке передбачає встановлення залежності між різними варіантами розподілу бюджетних видатків та досягнутим рівнем економічного і соціально-демографічного розвитку країни у середньо- та довгостроковій перспективі. Побудова моделей оптимізації структури видаткової частини бюджету може здійснюватися як за основними розділами функціональної класифікації видатків зведеного, державного і місцевих бюджетів, так і в структурі кожної окремої функції, а також за програмною, відомчою та економічною класифікаціями. Важливим є моделювання оптимізації розподілу бюджетних ресурсів між державним і місцевими бюджетами та обґрунтування оптимальних пропорцій бюджетної децентралізації для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни та її територій.

Завдання оптимізації розподілу в загальному випадку передбачає знаходження максимального або мінімального значення цільової функції за умови виконання певних обмежень для структурних змінних. Якщо цільова функція і система обмежень виражаються лінійними функціями, для оптимізації розподілу використовують методи лінійного програмування. Як цільова функція, яка може бути виражена або заданим рівнем розвитку, або досягнутим рівнем розвитку внаслідок певного бюджетного розподілу, можуть виступати *показники розвитку країни:*

економічного, у т. ч. валовий внутрішній продукт реальний, номінальний, на душу населення, приріст (зменшення) прямих і капітальних інвестицій, валовий регіональний продукт, валова додана вартість регіонів;

соціального, у т. ч. рівень: зайнятості населення; безробіття; середньомісячної і мінімальної заробітної плати; прожиткового мінімуму; захво-

рюваності населення; забезпечення населення закладами освіти; освіти населення за різними віковими групами і територіями; ступінь забезпечення населення лікарняними ліжками і закладами амбулаторної медицини;

демографічного, у т. ч. природний приріст (зменшення) населення, рівень народжуваності та смертності, середня тривалість життя населення, рівень міграційного сальдо, рівень демографічного навантаження.

Модель оптимізації структури бюджетних видатків повинна передбачати визначення рівня значимості та гранично допустимих значень (меж коригування) для кожної структурної змінної моделі, виходячи з її кількісного і якісного впливу на цільову функцію. Обґрунтовані граничні межі регулювання кожного структурного елемента видаткової частини бюджету у різних розрізах, зокрема, функціональному, економічному, програмному, відомчому, повинні визначатися з урахуванням пріоритетності соціально-економічного розвитку країни, динаміки відповідних показників у минулих періодах, діапазону значень цих показників у країнах з розвинутою ринковою та трансформаційно економікою.

Прогнозування видатків бюджету передбачає формування різних варіантів розподілу бюджетних ресурсів у середньо- та довгостроковій перспективі, в свою чергу, оцінка результативності впливу цих різних варіантів розподілу на показники економічного і соціально-демографічного розвитку країни повинна здійснюватися за допомогою моделювання оптимізації структури видаткової частини бюджету. Застосування обґрунтованих оптимізаційних моделей розподілу бюджетних коштів сприятимуть раціоналізації розподілу бюджетних ресурсів між напрямками суспільного розвитку шляхом визначення напрямів, які потребують перерозподілу видатків на користь інших напрямів, при цьому обсяг бюджетних коштів, що підлягає перерозподілу буде залежати від пріоритетності та рівня впливу цього структурного елемента видаткової частини бюджету на динаміку показників соціально-економічного розвитку країни.

Бюджетне регулювання у сфері видатків передбачає формування довгострокової бюджетної стратегії та довгострокове прогнозування бюджетних видатків у системі державного стратегічного планування і прогнозування з метою узгодження стратегічних планів розпорядників бюджетних коштів та розроблених на їх виконання бюджетних програм з пріоритетами соціально-економічного розвитку країни та бюджетними можливостями. Державне стратегічне планування і прогнозування повинно передбачати розробку стратегії соціально-економічного розвитку країни на довгостроковий період, на базі якої повинні формуватися галузеві стратегії і стратегічні плани розпорядників бюджетних коштів. Стратегічні прогнозні та програмні документи соціально-економічного розвитку країни, бюджетна стратегія та довгостроковий прогноз видатків бюджету виступають основою для середньо-

строкового і річного планування видатків бюджету за бюджетними програмами розпорядників бюджетних коштів з обов'язковим визначенням показників оцінки результативності бюджетної діяльності.

Таким чином, бюджетне регулювання у сфері видатків передбачає застосування виважених підходів до оптимізації обсягу і структури видаткової частини бюджету, виходячи з її впливу на соціально-економічні процеси та пріоритетності суспільного розвитку з урахуванням можливості використання обґрунтованого рівня дефіциту (профіциту) бюджету. Положення інституційної бюджетної архітектури розглядають видатки бюджету як адаптивний механізм у системі регулювання соціально-економічного розвитку країни і визначають процес формування видатків бюджету як динамічну систему, що постійно удосконалюється з метою досягнення оптимальних співвідношень між її складовими, у тому числі обсяг і структура видаткової частини бюджету, дефіцит (профіцит) бюджету, цілі і результативні показники бюджетних програм, стратегічні плани діяльності розпорядників бюджетних коштів, галузеві стратегії, динаміка економічних і соціально-демографічних процесів.

Ефективне функціонування інституту видатків бюджету потребує ґрунтовного дослідження у контексті змін інституційного середовища їх формування та визначення їх місця і ролі у системі суспільних та економічних інститутів, які регулюють і забезпечують процеси прогнозування, планування і виконання видатків бюджету, а також здійснення контролю за їх виконанням. Подальше удосконалення системи формування видатків бюджету в Україні здійснюється у напрямі поглиблення застосування принципів перспективного прогнозування і планування на засадах програмно-цільового методу, підвищення ефективності і результативності використання бюджетних коштів. Згідно із Законом України "Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо запровадження середньострокового бюджетного планування" від 06.12.2018 № 8044 відбувається впровадження системи середньострокового (трирічного) бюджетного планування у бюджетний процес України. Зазначене передбачає складання Бюджетної декларації, яка буде визначати напрями бюджетної політики на середньостроковий період, замість однорічних Основних напрямів бюджетної політики та Прогнозу Державного бюджету України на наступні за плановим два бюджетних періоди.

Середньострокова Бюджетна декларація буде стратегічним документом державного розвитку, який формується з урахуванням галузевих стратегій та стратегічних планів діяльності розпорядників бюджетних коштів і міститиме граничні обсяги видатків бюджету в цілому та за головними розпорядниками бюджетних коштів, стратегічні цілі і результативні показники їх діяльності на трирічну перспективу. Нововведена модель управління бюджетними видатками передбачає ковз-

ний метод планування річного бюджету в межах визначених середньострокових показників та щорічне звітування головних розпорядників бюджетних коштів про досягнення цілей і результативних показників їх діяльності. Крім цього, триватиме робота з удосконалення програмно-цільового методу формування видатків бюджету України в частині оптимізації бюджетних програм відповідно до стратегічних завдань соціально-економічного розвитку шляхом запровадження комплексної оцінки ефективності і доцільності видатків, метою якої є виявлення неефективних або недоцільних видатків та підвищення ефективності галузевих політик [14–16].

Незважаючи на такі вагомі кроки, використання бюджетних видатків як дієвого регулятора соціально-економічних процесів у країні потребує подальшого удосконалення інституційних основ формування видаткової частини бюджету України за такими основними напрямками:

- модернізація системи державного стратегічного планування і прогнозування, яка повинна передбачати розробку і затвердження довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку країни та галузевих стратегій у різних сферах державної діяльності з метою обґрунтованої пріоритетизації напрямів суспільного розвитку та визначення стратегічних загальнодержавних пріоритетних цілей і завдань та чітких механізмів їх реалізації;

- розробка довгострокової бюджетної стратегії у сфері доходів, видатків і дефіциту бюджету з обов'язковим довгостроковим прогнозуванням видаткової частини бюджету з метою реальної оцінки можливостей бюджетного фінансування визначених стратегічних пріоритетів суспільного розвитку, встановлення граничних обсягів бюджетних видатків для стримування необґрунтованого зростання бюджетних витрат у середньо- та довгостроковій перспективі, використання регуляторного потенціалу бюджетних видатків для впливу на динаміку економічних і соціально-демографічних процесів у країні;

- впровадження принципів перспективного бюджетного прогнозування і планування у діяльність розпорядників бюджетних коштів шляхом складання стратегічних планів їх діяльності та формування бюджетних програм на середньострокову перспективу в рамках визначених прогнозних довгострокових граничних показників видатків бюджету та галузевих пріоритетів;

- удосконалення системи середньострокового і річного планування видатків бюджету на засадах програмно-цільового методу із застосуванням принципів ковзного планування з урахуванням рівня пріоритетності і результативності бюджетних програм;

- обґрунтування методологічних основ оцінки результативності бюджетних програм і діяльності розпорядників бюджетних коштів з метою раціоналізації розподілу бюджетних коштів між бюджетними програмами і їх розпорядниками, упорядкування та оптимізації їх пере-

ліку, удосконалення внутрішньої структури для суттєвого підвищення ефективності використання бюджетних коштів та досягнення конкретних результатів;

- поглиблення застосування програмно-цільового методу управління видатками бюджету на місцевому рівні як складової системи перспективного бюджетного прогнозування і планування;

- удосконалення формального інституційного середовища формування видатків бюджету у системі державного стратегічного планування, що включає систему нормативно-правових актів, організаційних структур і відповідних механізмів, які регулюють і забезпечують процеси формування і виконання видатків бюджету, а також здійснення контролю за їх виконанням.

Довгострокове прогнозування видаткової частини бюджету повинно здійснюватися відповідно до стратегічних пріоритетних напрямів державної політики у сфері соціально-економічного розвитку, виходячи з прогнозованих обсягів дохідної частини бюджету і дефіциту (профіциту) бюджету, визначених з урахуванням циклічності економічних процесів, стратегії управління державним боргом. Структуру бюджетних видатків доцільно прогнозувати за узагальненими показниками та основними розділами функціональної і відомчої класифікації видатків бюджету, які будуть конкретизуватися у міру наближення до планового періоду. Бюджетне прогнозування у сфері видатків передбачає аналіз попередніх тенденцій планування і виконання показників видатків бюджету, дослідження взаємного впливу бюджетних показників та показників економічного і соціального розвитку країни, виявлення зовнішніх факторів, які можуть суттєво вплинути на прогнозні розрахунки. В результаті формуються певні варіанти розподілу бюджетних ресурсів у перспективі, аналіз яких із використанням обґрунтованих моделей оптимізації, створює основу для вибору базового варіанта, який буде слугувати орієнтиром при подальшому плануванні видатків бюджету. Довгострокові прогнозні показники видатків бюджету повинні виступати як суворі бюджетні обмеження, оскільки являють собою граничні обсяги бюджетних видатків, визначені за умов прогнозованого розвитку економіки та можливостей акумулювання бюджетних ресурсів.

Підвищення якісного рівня бюджетного регулювання потребує врахування в процесі прогнозування видаткової частини бюджету *демографічних показників*. Динаміка демографічного розвитку визначає особливості прогнозування і планування бюджетних видатків соціального спрямування у перспективі, оскільки зміни чисельності населення і його вікової структури впливають на особливості формування видатків на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист та соціальне забезпечення. Важливим є прогнозування впливу майбутніх демографічних змін на показники соціально-економічного розвитку і фінансової стійкості країни у довгостроковій перспективі з метою виявлення негативних тенденцій демографічного розвитку і розроблення комплексу заходів бюджетної політики щодо стимулювання демогра-

фічного зростання. Видатки бюджету можуть бути ефективним інструментом покращання демографічної ситуації через регулювання бюджетних виплат, що стимулюють зростання рівня народжуваності, запровадження ефективних механізмів управління галузями освіти і охорони здоров'я, які визначають розвиток людського капіталу.

Недостатні демографічні вкладення можуть знизити динаміку розвитку економіки, зокрема, недостатнє бюджетне фінансування галузей освіти, охорони здоров'я призведе до зниження рівня освіти і професійної підготовки, підвищення захворюваності і смертності населення, насамперед, робочої сили. Потребують обґрунтування методологічні засади бюджетного прогнозування з урахуванням демографічних чинників для врахування взаємного впливу показників видаткової частини бюджету і чисельності населення та його вікової структури, впливу демографічних тенденцій на показники соціально-економічного розвитку країни у довгостроковій перспективі, що зумовлює необхідність прогнозування чисельності населення і його вікової структури, інших демографічних показників на перспективу. Демографічне зростання повинно стати стратегічним національним пріоритетом, і цільове інвестування бюджетних коштів у підтримку народжуваності і розвиток людського капіталу є ефективним інвестуванням у розвиток економіки країни, оскільки визначає внутрішній попит у довгостроковій перспективі.

Середній прогнозний показник частки видатків зведеного бюджету України у валовому внутрішньому продукті за 2020–2024 рр., який становить 34.52 %, та прогнозні показники видатків зведеного бюджету за функціональною класифікацією бюджетних видатків розроблено відповідно до частки доходів зведеного бюджету України у валовому внутрішньому продукті – 32.38 %, частки дефіциту бюджету у валовому внутрішньому продукті – 2.14 % з врахуванням економічної циклічності та необхідності забезпечення виконання запланованих макроекономічних показників на цей період, у т. ч. реальний валовий внутрішній продукт – 3.3 %, індекс споживчих цін – 8.5 %. При розробці середньострокової бюджетної стратегії, яка сприятиме підвищенню рівня динамічної збалансованості та стійкості бюджету, посиленню впливу бюджетної політики на соціально-економічний розвиток країни, використано методи наукового абстрагування, діалектичний, системний, структурний методи, положення інституційної адаптивної бюджетної архітекτονіки (*таблиця*).

Середньострокове і річне планування видатків бюджету передбачає визначення граничних обсягів бюджетних видатків на середньострокову перспективу для кожного головного розпорядника бюджетних коштів, розрахованих відповідно до довгострокового прогнозу видаткової частини бюджету. Довгострокові прогнозні показники і середньострокові граничні обсяги можуть коригуватися щороку, виходячи з тенденцій динаміки економічного і соціального розвитку країни, змін галузевих пріоритетів, аналізу результативності бюджетних програм і результативності діяльності розпорядників бюджетних коштів.

Таблиця

**Прогноз частки видатків зведеного бюджету України
у валовому внутрішньому продукті на 2020–2024 рр., %**

Функціональна класифікація	2020	2021	2022	2023	2024	Середній за період
Загальнодержавні функції	5.73	5.65	5.60	5.59	5.58	5.63
Оборона	2.56	2.50	2.45	2.44	2.43	2.48
Громадський порядок, безпека та судова влада	2.87	2.85	2.84	2.84	2.83	2.85
Економічна діяльність	3.03	2.97	2.94	2.88	2.87	2.94
Охорона навколишнього природного середовища	0.27	0.26	0.25	0.25	0.25	0.26
Житлово-комунальне господарство	0.89	0.87	0.86	0.85	0.85	0.86
Охорона здоров'я	3.45	3.39	3.38	3.38	3.37	3.39
Духовний та фізичний розвиток	0.83	0.82	0.81	0.81	0.80	0.81
Освіта	5.97	5.93	5.89	5.88	5.87	5.91
Соціальний захист та соціальне забезпечення	9.46	9.40	9.38	9.37	9.36	9.39
Усього	35.06	34.64	34.40	34.29	34.21	34.52

Джерело: розраховано авторами за даними Міністерства фінансів України.

На основі галузевих стратегій і в межах доведених граничних обсягів бюджетних коштів головні розпорядники складають стратегічні плани своєї діяльності, які визначають основну мету їх діяльності, цілі і завдання, перелік бюджетних програм для їх досягнення та очікувані результати від їх реалізації у річній та середньостроковій перспективі. На підставі аналізу стратегічних планів головних розпорядників бюджетних коштів і розроблених на їх виконання бюджетних програм з використанням механізмів взаємодії узгоджуються позиції Міністерства фінансів України та головних розпорядників бюджетних коштів, формуються і затверджуються середньостроковий і річний плани видаткової частини бюджету. Середньострокове та річне планування видатків бюджету передбачає ковзний метод планування та ґрунтується на положеннях програмно-цільового методу, що надає можливість суттєво підвищити ефективність і результативність використання бюджетних коштів.

Програмно-цільовий метод управління видатками бюджету являє собою системну методологію прогнозування, планування, виконання та контролю за виконанням видаткової частини бюджету за бюджетними програмами розпорядників бюджетних коштів, яка базується на взаємозв'язку процесу розподілу бюджетних коштів залежно від рівня результативності виконання бюджетних програм, що розробляються на основі стратегічних галузевих планів та стратегічних планів діяльності розпорядників бюджетних коштів. Суттєвими перевагами програмно-цільового методу управління є його орієнтація на результат бюджетної діяльності, перспективний характер формування видатків бюджету, перехід від управління бюджетними ресурсами до управління бюджетними результатами, охоплення всіх стадій бюджетного процесу.

Досягнення конкретних суспільно вагомих результатів при реалізації бюджетної політики потребує розробки і запровадження обґрунтованої системи моніторингу результативності бюджетних програм, що передбачає постійний ґрунтовний аналіз їх виконання щодо досягнення запланованих цілей і результативних показників і на цій основі розробку пропозицій щодо особливостей подальшої реалізації бюджетних програм у плановому та наступних бюджетних періодах з урахуванням їх пріоритетності. Моніторинг результативності базується на порівнянні фактичних показників виконання бюджетної програми, у т. ч. показників затрат, продукту, ефективності і якості, із запланованими шляхом розрахунку узагальненого коефіцієнта результативності бюджетної програми та зіставлення його рівня із встановленим допустимим граничним рівнем результативності.

Аналіз результатів використання бюджетних ресурсів також передбачає порівняння рівня результативності виконання бюджетної програми з відповідними показниками попередніх періодів, подібними показниками інших бюджетних програм, встановленими стандартами і нормами. В результаті визначають бюджетні програми з високим, прийнятним і низьким рівнем результативності, аналізують причини недостатньо ефективної їх реалізації, переглядають показники їх формування та розробляють дієві заходи для підвищення рівня їх результативності, а також, враховуючи пріоритетність бюджетних програм, визначають особливості їх реалізації у наступних бюджетних періодах.

При плануванні бюджетних програм важливим фактором є рівень пріоритетності і важливості галузі, до якої вони належать, оскільки певні бюджетні програми переважно соціального спрямування з недостатньо високим рівнем результативності можуть належати до важливих напрямів суспільної діяльності та бути спрямованими на вирішення пріоритетних загальнодержавних завдань на певному етапі соціально-економічного розвитку країни. Результативність бюджетних програм може мати як економічну, так і соціальну складову, яка потребує аналізу соціальної результативності бюджетної програми, що визначається як досягнення суспільно вагомого соціального результату від реалізації програми.

Спрямованість бюджетної політики на дієве управління бюджетними результатами може передбачати проведення оцінки соціально-економічної ефективності бюджетних програм, яка визначається як співвідношення затрат бюджетних коштів та кінцевих вагомих результатів суспільного розвитку країни, що отримали в результаті реалізації певної бюджетної програми.

Основна відмінність між моніторингом результативності й оцінкою соціально-економічної ефективності бюджетних програм полягає у призначенні та періодичності їх здійснення. *Моніторинг результативності* бюджетної програми спрямований на постійне безперервне

відстеження процесу її виконання та оцінку не лише кінцевих, але і проміжних результатів її реалізації для корегування процесу виконання бюджетної програми у поточному бюджетному періоді та розробки пропозицій щодо удосконалення її планування у наступних бюджетних періодах. *Оцінка соціально-економічної ефективності* бюджетної програми передбачає проведення більш поглибленого аналізу ефективності бюджетних витрат у межах реалізації певної бюджетної програми і рівня досягнення кінцевих суспільно вагомих результатів, що потребує методологічного обґрунтування оцінки впливу реалізації певної бюджетної програми на показники соціального, демографічного та економічного розвитку країни. Потреба у здійсненні поглибленої оцінки соціально-економічної ефективності бюджетної програми може виникати на певних етапах бюджетного процесу, зокрема, на стадії прийняття рішення про затвердження бюджетної програми, після закінчення періоду виконання бюджетної програми або переході до нового етапу її реалізації, прийняття рішення про припинення реалізації бюджетної програми або суттєвого корегування показників її формування, здійсненні фінансового контролю за використанням бюджетних коштів у межах певної бюджетної програми.

Оцінка результативності бюджетної діяльності передбачає запровадження системи моніторингу результативності діяльності розпорядників бюджетних коштів, який повинен здійснюватися на всіх стадіях бюджетного процесу і базуватися на аналізі результативності їх бюджетних програм, а також порівнянні фактичних показників їх діяльності із запланованими, відповідними показниками інших розпорядників, галузі в цілому. На підставі моніторингу результативності діяльності розпорядника бюджетних коштів у процесі бюджетного планування можливим є перерозподіл бюджетних коштів від інших розпорядників бюджетних коштів на його користь у разі його результативної діяльності чи перерозподіл частки його бюджетних ресурсів на користь інших розпорядників у випадку його недостатньо результативної діяльності. При цьому обсяг бюджетних коштів, що підлягає перерозподілу, залежить від кількості та обсягу фінансування програм з достатньо низьким рівнем результативності, обов'язково враховуючи при цьому рівень їх пріоритетності та рівень пріоритетності галузі розпорядника бюджетних коштів.

Висновки. Розвиток суспільних відносин потребує посилення використання видатків бюджету як інструменту регулювання соціально-економічного розвитку країни, що передбачає формування показників обсягу і структури видаткової частини бюджету з урахуванням їх впливу на динаміку економічних, соціальних і демографічних процесів, враховуючи їх циклічність, визначені пріоритети суспільного розвитку і результативність бюджетної діяльності. Система бюджетного регулю-

вання у сфері видатків може бути відтворена структурно-функціональною моделлю, яка ґрунтується на положеннях адаптивної бюджетної архітекτονіки та передбачає регулювання обсягу і структури видаткової частини бюджету, дефіциту (профіциту) бюджету, міжбюджетних відносин з урахуванням динаміки економічних і соціально-демографічних процесів, доходів бюджету, державного боргу.

Інституційна архітектоніка системи формування видатків бюджету передбачає постійний динамічний аналіз і раціоналізацію її внутрішньої структури з метою забезпечення оптимальних співвідношень між її складовими, у т. ч. обсягом і структурою видаткової частини бюджету та дефіцитом бюджету, цілями і результативними показниками бюджетних програм, стратегічними планами діяльності розпорядників бюджетних коштів та галузевими напрямками розвитку, динамікою соціально-економічних процесів, що поглиблює розуміння видатків бюджету як адаптивного механізму у системі регулювання соціально-економічного розвитку країни.

Посилення взаємозв'язку між стратегічними цілями розвитку країни і результатами діяльності органів державного управління потребує удосконалення системи перспективного прогнозування і планування видатків бюджету за такими напрямками: запровадження довгострокового прогнозування видаткової частини бюджету; упорядкування системи середньострокового і річного планування видатків бюджету відповідно до визначеної довгострокової бюджетної стратегії на основі принципу ковзного планування; врахування демографічних чинників у процесі бюджетного прогнозування для використання видатків бюджету як ефективного інструменту покращання демографічного стану країни; розподіл бюджетних коштів між галузями державної діяльності, бюджетними програмами, розпорядниками бюджетних коштів у річній і середньостроковій перспективі на засадах програмно-цільового методу згідно із стратегічними планами державної діяльності з урахуванням результативності та пріоритетності. Зміщення акцентів бюджетної політики у сфері видатків від управління бюджетними ресурсами до управління бюджетними результатами потребує розробки і запровадження обґрунтованої системи моніторингу результативності бюджетних програм та діяльності розпорядників бюджетних коштів, яка передбачає удосконалення розподілу бюджетних коштів між бюджетними програмами, виходячи із загального рівня результативності їх виконання та пріоритетності. Реалізація обґрунтованої системи бюджетного регулювання у сфері видатків закладе підґрунтя для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни, зростання якості надання державних послуг, підвищення ефективності та результативності використання бюджетних коштів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боголіб Т. М. Бюджет для громадян як пріоритет державної бюджетної політики. *Економічний вісник університету*. 2017. Вип. 33(1). С. 274-284.
2. Бюджетна складова реалізації домінантних напрямів суспільного розвитку: монографія; за ред. Л. В. Лисяк. Дніпропетровськ: ДДФА, 2015. 396 с.
3. Чугунов І. Я., Павелко А. В., Канєва Т. В. та ін. Державне фінансове регулювання економічних перетворень: монографія; за заг. ред. А. А. Мазаракі. Київ: Київський національний торговельно-економічний університет, 2015. 376 с.
4. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег; пер. с англ. М.: Либроком, 2017. 352 с.
5. Лук'яненко І., Сидорович М. Бюджетно-податкова політика України: нові виклики: монографія. Київ: НаУКМА, 2014. 229 с.
6. Розвиток державних фінансів України в умовах глобалізації; за ред. І. О. Луніної. Київ: Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2014. 296 с.
7. Самуэльсон П. Э., Нордхаус В. Д. Экономика. 19-е изд.; пер.с англ. М.: Вильямс, 2015. 1360 с.
8. Сперанский М. М. О коренных законах государства. М.: Эксмо, 2015. 564 с.
9. Стиглиц Дж. Цена неравенства. Чем расслоение общества грозит нашему будущему; пер. с англ. М.: Эксмо, 2016. 512 с.
10. Ганзи Вито. Правительство и рынки: меняющаяся экономическая роль государства; пер. с англ. М.: Изд-во Института Гайдара, 2018. 584 с.
11. Фінанси; за ред. І. О. Лютого. Київ: Ліра-К, 2017. 728 с.
12. Чугунов І. Я. Бюджетні відносини в системі соціально-економічного розвитку країни. *Казна України*. 2014. № 6. С. 25-28.
13. Чугунов І. Я., Макогон В. Д. Бюджетна стратегія в умовах економічних перетворень. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2018. № 5. С. 5-18.
14. Закон України "Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо запровадження середньострокового бюджетного планування" від 06.12.2018 № 8044. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show>.
15. Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки" від 08.02.2017 №142-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-p>.
16. Постанова Кабінету Міністрів України "Про проведення огляду видатків бюджету в окремих сферах" від 21.02.2018 № 101. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show>.

Стаття надійшла до редакції 12.03.2019.

Chugunov I., Samoshkina O. Budget expenditures in the system of socio-economic development of the country.

Background. At the modern stage of development of public relations is important to further development of the formation of budget expenditures directly enhancing their use of regulatory capacity, improve rational allocation of budgetary resources between the areas of public development considering its priorities and cyclical economic, social and demographic processes. Need to deepen the research question long-term forecasting of budget expenditures, principles of annual and medium-term planning of budget expenditures based on program-target budgeting and taking into account the dynamics of demographic development.

The **aim** of the article is to reveal the theoretical foundations and improve the methodological principles of the formation of budget expenditures in the system of state regulation of socio-economic development of the country.

Materials and methods. Theoretical and methodological basis of the research consisted of scientific works of domestic and foreign scientists on the formation of budget expenditures, as well as legal acts on state policy in the field of budget expenditures. In the process of research, a set of scientific methods and approaches, including systemic, structural-functional, generalization, analysis and synthesis, factor and comparative analysis, have been used.

Results. The essence of budget expenditures as an instrument of regulation of social and economic development of the country is revealed. The structural-functional model of the system of budgetary regulation in the field of expenditures, the institutional principles of forming budget expenditures in the system of state strategic planning is substantiated. The directions of improvement of the system of perspective forecasting and planning of the budget expenditure are determined. Methodological approaches to evaluating the effectiveness of budget programs and activities of budget funds managers have been improved.

Conclusion. The development of social relations requires of increased use of budget expenditures as an instrument of regulation of socio-economic development of the country, which involves the formation of indicators of the volume and structure of the expenditure part, taking into account their impact on the dynamics of economic, social and demographic processes, taking into account their cyclicity, priorities of social development and effectiveness budgetary activity. The system of budgetary regulation in the field of expenditures can be reproduced by a structural-functional model, which is based on the provisions of adaptive budget architectonics and provides for regulation of the volume and structure of the expenditure part of the budget, budget deficit, interbudgetary relations taking into account the dynamics of economic and socio-demographic processes, budget revenues, public debt. Strengthening the relationship between the strategic goals of the country's development and the effectiveness of public administration needs to improve the system of perspective forecasting and planning of budget expenditures in the following areas: introduction of long-term forecasting of the expenditure part of the budget; streamlining the medium and annual planning of budget expenditures in accordance with a defined long-term budget strategy based on the principle of sliding planning.

Keywords: budget expenditures, budget program, budget funds manager, budget effectiveness, budget regulation, budget forecasting, budget strategy, budget planning, socio-economic development of the country.

REFERENCES

1. Boholib, T. M. (2017). Byudzheth dlya hromadyan yak priorityet derzhavnoyi byudzhethnoyi polityky [Budget for citizens as a priority of state budget policy]. *Ekonomichnyy visnyk universytetu – Economic Herald of the University*. (Is. 33(1), (pp. 274-284) [in Ukrainian].
2. *Byudzhethna skladova realizatsiyi dominantnykh napryamiv suspil'noho rozvytku. [Budget component of realization of dominant directions of social development]*. (2015). L. V. Lysyak (Ed.). Dnipropetrovs'k: DDFA [in Ukrainian].
3. Chuhunov, I. Y., Pavelko, A. V., Kanyeva, T. V. et.al. (2015). *Derzhavne finansove rehulyuvannya ekonomichnykh peretvoren'* [State financial regulation of economic transformations]. A. A. Mazaraki (Ed.). Kyiv: Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t [in Ukrainian].
4. Kejns, Dzh. M. (2017). *Obshhaya teory'ya zanyatosty', procenta y' deneg [The general theory of employment, interest and money]*. (Trans.). Moscow: Ly'brokom [in Russian].
5. Luk'yanenko, I., & Sydorovych, M. (2014). *Byudzhethno-podatkova polityka Ukrayiny: novi vyklyky [Budget and tax policy of Ukraine: new challenges]*. Kyiv: NaUKMA.

6. Rozvytok derzhavnykh finansiv Ukrayiny v umovakh hlobalizatsiyi [Development of public finances of Ukraine in the conditions of globalization]. (2014). I.O. Lunina (Ed.). Kyiv: In-t ekon. ta prohozuv. NAN Ukrayiny.
7. Samuél'son, Pol É., & Nordkhaus, Vyl'yam D. (2015). *Ékonomyka [Economics]*. 19nd ed. (Trans.). Moscow: Vyl'yams [in Russian].
8. Speransky, M. M. (2015). *O korennykh zakonakh hosudarstva [On the indigenous laws of the state]*. Moscow: Éksmo [in Russian].
9. Sty'gly'cz, Dzh. (2016). *Cena neravenstva. Chem rassloeny'e obshhestva grozy't nashemu budushhemu [The price of inequality. How does the stratification of society threaten our future]*. (Trans.). Moscow: Éksmo [in Russian].
10. Tancy, Vy'to. (2018). *Pravy'tel'stvo y' rynky': menyayushhayasya ekonomy'cheskaya rol' gosudarstva [Government and markets: the changing economic role of the state]*. (Trans.). Moscow: Y'zd-vo Y'nsty'tuta Gajdara [in Russian].
11. *Finansy [Finances]*. (2017). I. O. Lyutyj (Ed.). Kyiv: Lira-K [in Ukrainian].
12. Chuhunov, I. Y. (2014). Byudzhetni vidnosyny v systemi sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku krayiny [Budget relations in the system of socio-economic development of the country]. *Kazna Ukrainu – Treasury of Ukraine*, 6, 25-28 [in Ukrainian].
13. Chuhunov, I. Y., & Makohon, V. D. (2018). Byudzhetna stratehiya v umovakh ekonomichnykh peretvoren' [Budget strategy in the context of economic transformations]. *Visnyk Kyiv. nats. torh.-ekon. un-tu – Herald of the Kyiv National University of Trade and Economics*, 5, 5-18 [in Ukrainian].
14. Zakon Ukrayiny "Pro vnesennya zmin do Byudzhetnoho kodeksu Ukrayiny shchodo zaprovadzhennya seredn'ostrokovoho byudzhetnoho planuvannya" vid 06.12.2018 № 8044 [Law of Ukraine "On Amendments to the Budget Code of Ukraine on the Introduction of Medium-Term Budget Planning" from 06.12.2018 № 8044]. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show> [in Ukrainian].
15. Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny "Pro skhvalennya Stratehiyi reformuvannya systemy upravlinnya derzhavnymy finansamy na 2017-2020 rr." vid 08.02.2017 №142-r [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approving the Strategy for Reforming the Public Finances Management System for 2017-2020"] from 08.02.2017 № 142-r. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-r> [in Ukrainian].
16. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny "Pro provedennya ohlyadu vydatkiv byudzhetu v okremykh sferakh" vid 21.02.2018 № 101 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On the Review of Budget Expenditures in Certain Spheres" from 21.02.2018 № 101]. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show> [in Ukrainian].